

Лопуга О. І.

кандидат філософських наук, доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

кафедра культурології

МОРАЛЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Зі змістовного боку духовна культура найчастіше ототожнюється зі сферою моралі. Моральність є особливо важливою складовою духовної культури особистості, оскільки в основі усього культурного життя українського народу завжди знаходився моральний досвід. Моральність у традиційній вітчизняній духовній культурі завжди була первинною при конструюванні онтологічної картини світу, моральні пошуки лежать в основі вітчизняної філософської думки.

Головним устремлінням української культури є пошук моральних першооснов життя. У цьому контексті представляється особливо важливим обґрунтування абсолютної значимості моральної філософії для культури суспільства й особливо підростаючого покоління. Вона має стати своєрідною духовно-ціннісною превенцією моральної патології, що перекидає вже не лише духовні, а й «фізичні основи людського буття, стає нормою ... зовсім аморального життя» [3, с. 78].

Моральна спрямованість національної традиції тим більш є актуальною, в умовах, коли сьогодні дослідники констатують, що «найбільш доступною виявляється інформація, що веде не до духовного піднесення й удосконалюванню свого внутрішнього світу, а до моральної деградації» [2, с. 94]. Пояснюється це тим, що негативні нахили є більш привабливими, ніж моральні чесноти. З психологічної точки зору це визначається тим, що в структурі почуттів людини негативні емоції і кількісно, і якісно (за інтенсивністю) домінують по відношенню до позитивних. У свою чергу така психологічна закономірність визначається характером соціальних відносин споживацького суспільства, де конкуренція і прагнення до наживи формує світ бездушних відносин, у якому люди використовують один одного як речі і закриті для сприйняття себе як духовної істоти.

Духовність і ринкове суспільство споживання загалом протилежні за ціннісними орієнтирами. Сьогодні взаємне відчуження меж людьми посилюється віртуалізацією комунікативного простору, в результаті якого підростаюче покоління взагалі втрачає навички спілкування в реальному світі, а тим більше спілкування духовного. Моральність досить важко сформувати в умовах масової культури, оскільки остання стверджує

тотожність матеріальних і духовних цінностей, що виступають як продукти масового споживання, звідки випливає і зневажливе відношення до проблем духовного виховання й гуманітарної освіти як основи основних моральних принципів.

Між тим мораль відіграє пріоритетну роль у становленні особистості та формуванні громадського суспільства, оскільки представляє собою «спеціальний тип регуляції відносин людей, направлений на їх гуманізацію; совокупність прийнятих в тому чи іншому соціальному організмі норм поведінки, спілкування і взаємовідносин» [4, с. 648]. Вона виступає як «...не тільки форма суспільної свідомості, а соціальний інститут, що виконує в суспільстві функції пізнання, комунікації, виховання, наслідування тощо. Моральні норми дають можливість людині оцінити свої і чужі вчинки» [1, с. 120].

Духовна криза нашого суспільства, перш за все відобразилася на моральних ідеалах молоді. Те, що вважалося традиційним, моральним стало нетрадиційним, аморальним, загальнолюдські моральні цінності відійшли на другий план, поступились місцем щоденній боротьбі за виживання. Споживацтво стало основним сенсом життя.

У період трансформаційних зрушень вітчизняна молодь все менше звертається до духовного, культурного оновлення. Традиційні цінності перестали бути традиційними, тому що не можуть забезпечити сучасні духовні потреби людей. Інтернет замінюється читанням книг, театр замінюється анімацією комп'ютерних ігор, які створюють ілюзію світу, кращого за реальний, в якому завжди можна повернутись на попереднє місце і почати все спочатку. Засоби комунікації дають можливість більше спілкуватися. Відповідно і мораль підростаючого покоління теж змінюється оскільки моральні норм детермінуються разом із змінами у суспільстві. Проте важливо, щоб загальнолюдські моральні цінності не втратили зовсім свого значення, щоб вони збереглися, бо саме вони роблять наше суспільство більш безпечним, людям.

Зараз, у переломний період переоцінка ідеалів і норм кожна людина повинна робити свій моральний вибір. Сьогоднішня молодь сама шукає дорогу в життя, перед нею відкриті всі шляхи і, вибір, який вона зробить – стане визначальним для її майбутнього. Попри всі негаразди, моральне обличчя сучасної України зазнало значних змін, які направлені в сторону гуманізації суспільних відносин, посилення уваги всесвітньо відомих міжнародних організацій до питань захисту прав людини. Мораль та її норми в сучасних складних умовах життя допомагає вистояти молодому поколінню, не втратити своєї духовності. Тільки мораль здатна збагатити

молоду людину, звільнити її від злості, жорстокості, заздрості, розкрити неповторність її індивідуальності.

Вчені вважають XXI століття періодом кризи моралі. Ми простежуємо найголовніші кризові моменти в житті сучасної молоді. Перша з них: втрата сімейно-родинних цінностей (за даними соціологічних досліджень, більшість молодих людей ставляться з неповагою до своїх батьків, до старших). Друга: переважає агресивність і нетерплячість в молодіжному середовищі, втрата толерантності. Третя: перевага особистісно значимим характеристикам, для молоді культурно-моральні критерії не є домінуючими. Девальвація культурно-моральних принципів робить молодь байдужою, егоїстичною, злою.

В XXI столітті особливою загрозою для моральних цінностей особистості стали такі прояви як нетерпимість, конфліктність, агресивність, тероризм. Наше століття повернуло в сторону вседозволеності, неприйняття будь-яких кордонів, нескромності, жорстокості, вигоди. Тепер ніхто не дивується, коли в черговий раз чує про масові терористичні акти в різних куточках світу. Слова «пандемія», «тероризм», «зброя», «кровопролиття», «війна», «катастрофи» стають темами для розмов в суспільстві. Проблеми війни, тероризму, пандемії в глобальному масштабі заповнили світ, стали універсальними. Події останніх років значно посприяли змінам політичної атмосфери світу і стало зрозумілим, що жодна держава у світі, незалежно від своєї військової чи економічної могутності, стоїть перед загрозою тероризму, війни, пандемії і це проблеми цілого світу, які несуть за собою величезні політичні, економічні, моральні, людські втрати.

Ми живемо у глобалізованому світі і політичні цілі, які поставлені на карту вкрай негативно відбиваються на внутрішньому і зовнішньому житті людей, а особливо молодого покоління, яке уже формується під цими негативними факторами. І особливо важливо було б, щоб засоби досягнення внутрішніх і зовнішніх політичних цілей, принципи і механізми взаємодії народів різних культур, моральна культура особистості зазнала суттєвого вдосконалення, основне для культури в цей час зберегти власну самобутність.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій. К.: Видавництво «Генеза», 1996. 384 с.
2. Белкин А. И. О проблемах духовного воспитания и образования в современной России: анализ противоречий и опыт интеграции

исторического и религиозного знания // Интеграция образования. 2014. Т. 18. №2 (75). С. 93–98.

3. Ляхов А. В. Истоки отечественной духовной культуры и философии // Известия Воронежского государственного педагогического университета. 2013. №1 (260). С. 76–78.
4. Новейший философский словарь: 2е изд., переработ. и дополн. Мн.: Интерпрессервис; Книжный дом, 2001. 1214 с.